

УЛУС ЧОНУМ КҮЧҮ-КҮЖҮ — УЛУГ ЧААГАЙ НАЙЫРАЛДА

АЖЫЛЧЫН СӨС

Бажан мөнө Социалист Күш-ажыдаң Маалары анта тымыскан дугайнда Чар-лыкты номчуп орташ, чаржып турарым Анатолий Ноникостун адын база көрүп калып аажоо өрөөн мен. Ол Украинада Лисичанск заводта машинистер бригадир кичи. А мен болса «Дагестаннын оттары» деп заводта база машинистер бригадирлер турар болгай мен. Кайгамчыкка таварла-жышкындыр деп болар сизер. Ынчалза-жок ол аман-да дүш болган таварлажыш-кын эвес-тир. Ол дээрке төөгү талазы-биле болур чорук-тур. Ол дугайын тодаралып билирин оралдыкын.

Республиканын ажал-херектеринин дугайын республиканын өмүзөндөн чугаалаары харысалгалык херек. Бир ар-тын өскө артык ажары оон-даа харысал-галык, оон-даа берге. Бо дугайын ууус би-лип азыр кылдыр чугаалап шыдаар ирги мен бе? Ынчалзажок Дербен хоорай Со-вещинин депутады кичи болганымда, боду-мун мун-мун эш-өрүм болур ажалыннар болган бодуун колхозчулар ышкыш рес-публиканын ийи байдалын, оон ажал-ижи-байгай эвес билер мен деп хоорем чок чу-гаалап болур мен. Ол дээрке нини че-динкиниден төрттүнөр чоргоорал-дыр.

Баштай-ла бодуунун төрөн заводуудан эгелээби. Оон ажал-херектерин чугаала-ары мөнө өөрүшкү-дүр. Чүге дээрке ол мөнө амыдыралым-биле, республиканы амы-дыралы-биле холбошкан.

Бажан чыл мурун, 1926 чылдын январь-да, чурттуу кымды-кымдарына ача завод ачылган эгелөөн. Ынчан СССР-нин Ууус ажал-агынын Бүтү-эвиле Чувел-динин даргаан турган Феликс Даврижен-дин башында телеграмманынчы мыйлаар бижир: «Жилде механизмизациян эң баштайгы, шил кылдыр заводту ажылагы киниринге өөрүп тур мен...» Шил кылдыр ол завод мөнө республиканын социали-ст индустриянын эң баштайгы болган.

Ийн чыл мурунда бистин республика-га Улустарнын байылары өрөөни тышпн турда, мындыг ажалыг түнел үндүргөн кол салгы-дыр мен: эркен чалдарын кол түнпедеринин бирөөн болса чуртта ажалып ангынын кадрларын болган ижелеп-техникти интеллигенциян төрттүгүн болур.

Мен башкым Муслам Мусов ажалын мергежиди бир-ле дугаар шингээди алган

баштайгы дагестан кичи чүве. Ол мөн болган өскө-даа хой-хой эштерин дагы-ныктык чораш. Мусовтин болган оон эштерин дагыныктык чалынын бистер, дагестан ажалын анын чад салгалы, ыдыкты-биле камгаламашан, ону улам-чылап турар бис. Бистин бөгүнгү болган дагестан чедикширинин бис үндө-нини ында дээрин билеп чорук бис. Ам мөн өрөөникчилерим дыка хой, олар чү-ле республикада эвес, оон дашкаар безин бар.

Бистин республикада чартылгалары маңа дегерин кичи сапал күш четпес. Бистин ынчаар бургунаарымыска чүү дузалаанга? Улуг эвес чурт сайыраңгай кедэ ажал-агынын индустриалдык рес-публика кылдыр канчал хыжүй берген? Бир эвес мөн бистин заводуска хама-рыштыр азыр болса, ону тузуп турга-рынга бүтү чурт дузалаан болгай. Таган-роттун металлстер, Брансктин дагы-жылар, Каспийн кымал флотчулары бол-ган оон-даа өскө. Ол акы-думна дузала-м бистин амыдыралымын чүге тугу, дозуну эвес, акы-думалык чорук эконо-микти тургузушкунун бир аргамы апарган. Оон чикээге бистин Дагестан-ныктык база кирип болур. Чүге «Дагестан оттары» деп завод эвес, а боду-бүдүн үлгүлүгү хоорайлар—Каспийск, Набер-ын болган өскө-даа хоорайлар—совет акы-думалык чоруктуң үлгүер-чизэ болу берген.

Бир эвес мөн мурунда акы-думна ду-заламчыны Дагестаннун үлгүлүгү тузуп тургаарына хамаарыштыр чугаалап тур-ган болуусуна, ам чугаа болза, экономик-тин ийн талазыг харылаалар дугайында чурт турар бистин. Бистин үлгүлүгү бүд-үргүдөгүлери чурттуу акы-думна оон-он, чүс-чүс бүдүргүдөгүлери-биле тузуп хары-лаалыг.

Мен төрөн заводун бодуун отчугашта-рын эвиледик хой-хой булунарымда кыпшыкан. Ол бодуун продукцияны Совет Эвилелинин хой-хой тузугуларынче, бүд-үргүдөгүлери чоруктуу турар. Ол дээрке найыралдын, акы-думалык чоруктуу харылаалык судалынын согушкунун херечиле турар.

Г. НАРУЛЛАЕВ,
Социалист Күш-ажыдаң Маалары,
«Дагестаннун оттары» заводтун ма-шинистер бригадир.

ЧАҢГЫС ӨГ-БҮЛЕДЕ БИС

Будун-чартык-чыл бурдугаар Красноярсктин механизация болган үчтү техникумун доос-кыш, комсомолчу путевка-биле Тыва АССР-ге ажаллап кел-ди. Маңа келген, республи-канын байылыгы Кызыл-би-ле таныжыл, ажаллап келген организациян «Тыва кедэ» ту-дуг трестин коллективин амыдыралык улам шымын-гыл кирип, республиканын кичи чылдар дургузунда шактын ажалын хоочун чурттакы-лардан дымал билеп алдым.

А боду будун-чартык чыл шинте маңа чурттал кел-ген, мөн келген үемде чок турган уулу-уугу тузугуларым мыйа бо акса уеле тузугулар турган маңа-биле кирдим. Бистин трестинин чогунаа дөрүкү микробионун тузугу-гун кара-биле көргөнүн чик-кылдыр чугааладым.

Маңа ажаллап келгенмде организациянын удуртукчула-ры мөнө Западная кудумчу-зунда нини чуртталга бажы-лыга өрөкү үндүрүп берген. Аңаа берган, Советтин Тывада чурттал турар кичилерин хой национализм дораан эскер-дим.

Ында бистин трестин механизация эргелигин ажалын Виктор Болотов, демир-бет-тин кымылар заводунун кичи-нери Вера Гаранина олар оор-тар, а тараа сайгарар базалык чолуушчы Георгий биле оон кадайы Вера Корамчаков-тар—хакастар, ажалыннар А. Тидыков—шоор, Д. Иргит—тыла, база ижелеп Василий Калдыга—украин, а бо олурут-ларын автору калым.

Бистин шунту эл-найырал-дыг, чаңгыс өг-бүленин уруг-лары дег чурттал турар бис.

Телевизорга солун кино, кон-церт болурга колауунда чаң-гыс чеге чыгып алган хөөр бис. Ынчан кинону болу-биле хөөр, улам солун-даа ышкыш сагыдылар. Чүге дээрке кичи бурдугу зарыда болушкуну бодуун билеп турары-биле таймалдылар. А өскө өскө болуушкуну ажаллап илдерип, Ынчалтап булут маршалада үер. Түне-лиде халык шынык үндөни маршаладан үер» деп орус улуустун мерген чугааы балы-каттынар.

Шак мынчаар чурттал, ажаллап тур бис. Чаңгыс өг-бүленин ажал-ага дег найы-ралдыг бис. А херек кырында шил-ага өг-бүленин чаңгыс—Совет Социалист Респуб-ликалар Эвилели болгай.

Е. МИНКЕВА,
букгалер.

УЖУКТАПТУРАР

Бисте 22 муң ажал ном фондуну болган 605 номчуку бар. Үш кичи ажаллап турар бис. Бистин Тезис суураа ийн библиотека бар: уу-уус болган уругулар библиотеканы ийн аныг тур-густунган. Бо библиотеканын эргелекчи—Кан-скинин библиотеканын техникумуну доозукчу Та-мара Оюн.

План буугаар ажаллап турар бис. Номнар делегация, калдыг-бир чад номга номчулга кон-ференция-даа эрттирип турар бис. К. Кулаж-нын «Уйгу чок Улуг-Хемини» ийги томуна, В. Закуртунин «Аларалык» не деп номунга номчулга конференциялар эрттиргилдик. Ай-тырларын баш удур-ла номчукуларга үлөп берген, белектердер-дир бис. Номга ынактар бистин суураа хой. Ынчалтап, ажалыг калдыг-бир чад номга конференция эрттиргиле ууус хой чыгар болган айтырлар-даа солун, ынам-бүрү болуулар, номга хамаарыштыр бодуун бодаа-рында чугаалаалар эвээп эвес боор-дур. Ам удаас партиянын XXV съездин ажалтылар бол-гай. Ону эки уткуур дээр чамдык ажалдары ам чоруктуу турар бис.

Бистин библиотеканын аалчылары хой

националдыг: орус, тыва, хакас, бурят-даа по-фучуку бар-ла. Чөдө мыйа ном биске ажалла-ды дугайында билгилери бербилан, улустарын аразында харылаан, найыралды ужуктап турар деп билеп чорук ижи мен. Бистин номчукула-рыныс кырыс Ч. Айытовтун, апар Р. Гаматов-тун, башкыр М. Каримин, калым Д. Кугулы-новтун, таджик М. Турсун-Заденин, балкар К. Кулиевтин, белорус П. Бровканын болган өскө-даа нациянын чогаалчыларын номнары номчаап, ук чоңуң ажаллап-чуртталга-биле-танымал алыр: чогаал дымчылар олар-биле бижир харылаа болган найыралды ужуу сый-галыгын. Бистин библиотеканын үстүндө ала-нымыс сурагалыг чогаалчыларын аныкта, өскө-даа чогаалчыларын номнары бар. Ындыг бол-гай, Тезисин номчукулар база-ла аныг-аңы-нациянын чогаалдарын дымчылар найыралдыг коопаларын бистин уугу делет Төрөн чурту-вустун ырак-чоок булунарыне шойуп турар.

Т. ООРЖАК,
район библиотеканын ажалдакчы.

Тоску беш чылда бистин рес-публиката элөөн хой бүдүргү-чөдөр ажалында калган. Оларын бирээниг Терил-Халын монгуу суу бүдүргү-чөдөр ажаллап бис. Бистин бо бүдүргүчөдөр бистин хем-чө-динин талзы-биле улуг эвес-даа болза, Төрөн чуртка үнелгил металл берип турар чугаа бүдүргүчөдөр болур. Бистер дагжылар, чөдүткелери, металлургия болган оон-даа өскө мергежиди ажалы-руда дашты кызып тышкан, болбайыраткан, кучура-арыг монгуу суун берип турар бис.

Коллектив тоску беш чылдын планын ондалаларын, бедик-кен хуууушкелерин чедикши-рин ботландырган. Социалист чарыштын ажалында чедип ал-дыган ол бедик көзүлүш-күн хонкааган, хары-даа улам калбарып өрүр. Мөн мурунда чылдары дегерге монгуу суу бүдүргүчөдөр план бо чылдан эгелеп барыс. 34 хуу улугтай. Ону чүгүдөл болурунчү бүтү аргалары бис-те бар дээрин эркен аякты түнелдери көртүстү. Январ айда баранын продукция бүдүргүчөдөр план 101 хуу кү-сеттиген.

Бо хевиринг бедик көртүгү-лөри чедип ул турарымын бир кол чүгүдү болза, бисте бедик мергежиди болган найыралыг коллективтин тургу-зугуна болур. 1969 чылда бо бүдүргүчөдөр ажаллап кирип турда, республиканын болган чурттуг өскө бүдүргүчөдөр келген дурдугулар хон-чү ажалыннар анык кол-лективти бут кырып тургу-зугуна, ажалыг чад мар-гежиде өөрдөргөн уугу ролду ойная. Маңа хама-рыштыр бодуун дугайын чу-гаалап көрөй. Бо чеге чаа бүдүргүчө ажалтынар деп тур-да келген, дагылап ажаллап турдум. Оон соода Хову-Ак-сында А. Н. Николаев дээр оон-даа өскө чөдүткелери биске өскө келди. Мени Аркадий Николаевич Николаевич ду-залакчыларым каан. Ол боду чү-ваш кичи. Сагыш чоңотур бо ажалын мени чад мергежиде өөрттө. Разрядым бедик соода тускай ажалды бер-дим. Менээ чаа ажал оолар дузалакчылар ажаллап эгел-дир. Оларын элөөн хой тус-кай мергежиди буугаар ажал-дай берилген. Ам Сергей Чы-зыны өөрдөп турар мен. Эп-тин дузасы деп чүве болур.

Д. БАЙКАР,
чөдүткелер.

ЧУРУКТА: Терил-Халыа шактыларын комсомолчу-лар бригаданын кичи-жигер (солгай талзында) В. Аверин, В. Якимов (бри-гадир), В. Алексеев. Бо бригада январь айда социалист ча-рышка бирер чөдө алган.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотоу.

ДЕМНИГДЕ

Кызылдың автосепелге заводу. Прицептер болган куовтар септар участок-тун уулу ажалыг кире бөргөс, дээр-шөмөзгө ку-лак уукалып, дузалак-чыларнын чырыкчалыг-кан оттарына караа чыл-чырыктай бээр. Маңа бир дугаар келген кичи хер-гел ажалын тып адыр бе-лен эвес. Заводта парторга-низация секретари Е. Бала-банова келме кылганп ор-ган, чугаалады.

Герасимюктуң брига-дамын ажалыг мыйа тала-зында ажаллап турар боор. Оларга бараалдылар.

Чартык прицепти үрел-ген черлерин дузалаап турган ийн кичини чанга-га чедип кызылска хөдөк ууун дурт-сыйыг болган делет экигерин эр хулу-дурбушан, хол сууду.

Павел Степанович Ге-расимюк.

Сепелге заводунуң ажал-буру, националдыг кичи-лерден тургустунган найы-ралдыг коллективин бир кечигити ыракы Украина чурттуг сорукут эр Павел Герасимюктуң дугайында оон чуртталга-да ажаллап мен. Ол ижер албанын эр-тир дораан. Тыванын коллектив экспедицияга ажаллап берген. Оон бир дугаар буугу ажалыг кичи-лозалы чолуна ол бол-ган. Он ийн чыл дургузунда Павел мергежиди механик кылдыр өскө.

Бо заводтун эжин ажал, эртин артап кир-генден бээр ам чеди чыл-чөдө берим—деп, ол чуга-алады. Маңа келген до-раан уугу найыралдыг кол-лективти кечигити бол-ганы билген мен: мында тывалар, орустар, хакастар, буряттар, белорусстар дээр оон-даа өскө националдыг кичилер бар болган. Олар аразында бижир найырал-дыг, ажалла-даа, амыд-ралга-даа бот-боттарында дузалажыгына кезээде бе-лен. Ылангыя коммунист кун-ажыдаң шалыкчы мордин Александр Тихо-нов. Моголовтун ажалыг сеткилин, кичилерге дуза көргүсүне кажа-даа бед-лен чоруктуу ожаллап делет-кастар-дыр мен. Бистин коллективинде ол ышкыш мурунчаларын хой-биле адап болур: тыва Владимир Хунай-оол, хакас Иван Че-банов.

Коммунист кун-ажы-дыг шалыкчы чад-биле дузалажык Павел Ге-расимюктун удуртканы чар-тык прицептер септар бри-гадамы үш кичи составыг: коммунист кун-ажыдаң шалыкчы Петр Перешев, анык дузалажык Вячес-лав Подласов болган бри-гадир боду. Олар автобус-тар септар бригада-биле (бригадир К. Кукарин) чаржып турар болган квар-тал санында тиндечи бо-луп келген.

Х.К. МОНГУШ.

БУДУНГУР

Найырал. «Тыва даг-а-гун комбинаттың чылда 195 муң тонна даг-а-гун бээр ийги ээлчээниг тузуула ажаллап турар аныктар ол өскө-биле тузуп холбаа-дыг. Ынчалтап аргам чок: чурттуң ажал-буру бу-дунгарында олар келе-даа, аңгы-аңгы национа-ларын толзалар болза-даа, оларын найырал ту-дунгурун кичин болган чакыс ийги херекте—чуртувустун хөгүдээни дээр ажал-ипте олар ха-ра туттунган.

Бистин ээлчээнис—комбинат мурунчыл ажалдагыларын бирээни. Тоску беш чылдын планын ондалаларын өскө элеч-лерден мурун 12-де күстектин. Эки түк-сейид чылдаганы чалыс: найыралдыг кун-ажыда. Найырал чок болза өкү түк-сел каян-даа чедип ады-масы—деп, бедик сортуу рудалар арылалар нехте комсомолчу аныктар м. н. д. 16 1 ээлчээниг уугу масте-ри татар Саит Гайдулин чугаалап өрүр.

Сагиттин сөзү чөп: мап-нист тыва О. Монгуш, үр-мектечи Е. Салчак, орус А. Ильянда—чаңгыс кол-лективтин найыралдыг өг-бүленин кечигити.

Комбинаттын ийги ээл-чээ ам каш хонган-ла ажаллааг кырор. Ол—найыралдыг ийги кужунг кылган ижи-дир.

Найырал турда ажал-хе-рек будунгур-даа, солун-даа-дыр.

К. МОНГУШ.

ДУЗАЛАШПЫШААН

Селенганын эринде чатталган үш чус муң чурт-такчылыг Улан-Удэ хоорайга база катал чөдө берим. Үш дакпын оондун акы-думна Бурят АССР-ге барган сорулган—ында Чөөн Сибиринин курунчын култура институтуна хореография училищезинде өөрөнип тур-тар тыва студентилеринин болган сургууларын өөр-өдөгиз, чуртталга-биле таныжары.

Мөн мурунда ийн катал чораш, таныжып алганым РСФСР-нин улустун артизи, РСФСР-нин Күрүнө шаңа-лынын лауреады Лариса Петровна Сахьянова, РСФСР-нин улустун артизи Буад Николаевич Вавилов, Бурят АССР-нин алдарлыг артизи Клара Тимофеевна Семья-никова, төөгү эртемдеринин кандидаты, доцент Сергей Иванович Никифоров, танцы башкыы Анна Афанасьев-на Кузнецова болган буют телевидениин база радио-нун журналистери бо сорулган куушудин, акы-думна ийн чоңуң найыралынын, кады ажалдагыларын дугайында киночерти болган бо репортажы беле-ткээрине дузалашкан.

Бистин култура институ-ду 1960 чылда тургустунган. Ол РСФСР-ге үш, СССР-ге дөрт дугаар ыдыг институт болган—деп, Чөөн Сибиринин курунчын култура институ-динин ректору Сергей Иван-ович Никифоров бистин-биле чугаалап эгеледи. Институт Ыракы Чөөн болган Согуу чуркунун, Чөөн Сибиринин коалырына, республикаларын-га, областтарга бедик мер-гежиди алыр болган библиотек-ка ажалдакчыларын белектер сорулгалыг. Бисте ам 30 на-ционалдыг толзалар өөрө-нип турар. Институт интерна-ционалдыг хуууушкелерин куу-сет-лишкан, МАР-га кадрларын ча-аа белектер келген. Чоокта чаа институттун 15 чыл оон дем-дегези бис. Аңгы уезде ийн өс-көдөгү-материалдыг база тургустунган. Ураа чүд тала-зы-биле тускай эртем алыр студент бурдугу-ле бир байы, ийн студентиге-ле бир фонте-лияно ондалып турар. Бир ийн чуртталга бажында немей база бирини тузугура планнап турар бис. Институт 300 муң ном фондуну, 200 олуттуг ном-чулга ажалыг, библиотекалыг.

Култура институтуна ам 187 бижик ажаллап турар. Эртен 15 чыл дургузунда 21 кичи калдыл, а 2 кичи доктор диссертацияларын каз-галган. Оларын аразыла

черлеринде чедикширинг ажаллап турар. Ынчалзажок бис боду кеорувуске, ол дыка элүүн. Мөн солгаар колхоз-тарнын, совхозтарнын улуг бүдүргүчөдөр толзаларын ук төдөлдөп стилдери ап өөрө-нир кылдыр чорудар дугайында саналды Тыва АССР-нин Ку-лтура министрствозунга кичи-рксээ бис. База бир кол чүд институтка өөрөнир студент-лерин шил алырине кичээниг салып чугула.

Ректор оон мый тыа тай-ым хевиндиз институт музейин-ге хергелдир чүдөлдөрдө чоруду дузалаалар дымчыларын дилээни, тыва студентилерин өөрөнип турар класстарына барган, оларын өөрдөлдө-биле таныжарын сүмөлдө.

Библиотека факультетинин студентилеринин библиотек-ка-биле лаборатория кичи-чакыне чорудус. Башкы Ан-тонина Михайловна Хунтеева дыка студентилерге ажал-бүрү темалыг ийгерины сайгарым, делет салырын өөрдөп тур-Бистин чаңгыс чөдүткүгү-

дарымыс Римма Кужугет, Але-тина Монгуш, Светлана Шо-жул-оол, Надежда Суттүг-оол, Галия Тахтайулына олар хой национал өөр-биле кады биж-динин тайлыбын дилчал, лабораторту ажалды амып турар.

Тывадан келген кыстар эр-хейлер. Өскө студентилер-бис бир дөм өөрөнип, библиотекка ажалдакчыны боду-рунга боттары белектер тур-рар. Бо студентилерден бедик мергежиди тускай эртемниг деп үнерине бүдүрүр мен—деп, Антонина Михайловна кичээл соода биске чугаалады.

Оон соода култура-чы-рымкын ажалын факультет-динин студентилерин таныш кичээлине олурушкан бис. Доозукту курстун студентилер бот-тынныг хореография коллективтеринин удуртукчула-ры деп тускай эртемни алыр. Бо салбырын Тывадан барган Татьяна Монгуш дөдөр. Бурят АССР-нин алдарлыг арти-зи Клара Тимофеевна Семья-никова кичээл эртерип, классикти таныштын нарын шимчээшкелерин өөрдөп тур.

Татьяна шору кичи. Ол институтту дооскан, танцы коллективинин удуртукчу бо-лур. Институтка киреринин мурунда омон болган таны-шкын «Сая» ансамблине ажаллап турган, талдыга мер-гежиди берген өскө—деп, Клара Тимофеевна чугаалай-дыр.

Ол-да хун култура институ-дунун ботту студентилери-биле чугаалашкан мен, оларын чамдыктар-а бо:

Светлана ШОЖУЛ-ООЛ:

Мен библиотекка факультетинин бирги куруунда өөрө-нип турар мен. Эртен каш айларда студент амыдыралык болган хол болушкун—хон-национал интертип алганым ол. Мөөд Меймеш Соко, орус Валя Соколова, якут Тая Кар-ратаева, калым Лада Шига-

Ректорша

дыкова болган өскөдөр-даа эвээп шыгыр олуруткым апар-ган. Интернационалды найа-ралдыг кечээни эрттирген-анс дыка солун болган.

Роза ООРЖАК:

Култура-чырымкын ажалын факультетинин 2-ч куруунда мен. Тывадан келген студентилер институттун хой-ини ажалына илелкейлиг киржин, эки өөрөнип турар. Алевтина Монгуш, Виктор Сот-ляк, Зинаида Дөмүр, Римма Кужугет, Сапа Куулар олар хой-ининин ажалына илел-кейлиг киржин турар. Чоокта чаа болган студентилерин эр-тем конференцияга 4-кү курсу Татьяна Монгуштуң «Тыва таншын үндөни», үшкү курсу Михаил Монгуш-тун «Тыва чечен чогаалын хөгүдээ» деп темаларга илелкелери башкыларын бө-дөк үнелели алган.

Татьяна МОНГУШ:

Ам каш ай болган ин-ститутту доосар, хореография ботунун удуртукчу деп тус-кай эртемни алыр мен. Бурят АССР-нин алдарлыг арти-сти К. Т. Семьяникова, В. А. Хареев, Ю. М. Баранов олар классикти болган уушту таныштырып, таныш башкы-ларын методиказына бис-ти өөрдөп турар. Институтту дооскан, башкылар, оолдар, кыстарга өөрөнип алган би-динин дымчылар, бир эвес шилдасымза, калдыг-бир тыва таншын тургузарын оралда-жыр мен.

А. ЧАРША-ООЛ.

ЧУРУКТА: 1. Култура институтунун библиотек-ка факультетинин башкыы А. М. Хунтеева (солгай талзында) ийн дугарында ол факультетте өөрөнип турар тыва студент кыстар-биле практиктиг кичээл үзөткө.

2. Хореография училищези-нин орус дил башкыы И. Г. Крынева Урала Монгуш-биле орус дил чичээлине.

Фотолары авторуу.

РСФСР

Автомобильдерге, херекжар шимчикчилерин болгаш чет-челер кезектерин база агро-гаторлар ундурлар турар Дээр-жискин, Завольженин бол-гаш Павловонун бутурагаче-ринин ажалдарынын темпи-нин ам Горькийнин автоза-вонун эгелде конвейерлери-нин темпи тударгайлар апар.

Аразында дорт харылзаалыг ол бутурагаче коллективтерин машиналар тургузарынын бу-гу технологтуг шуудулазынын талазы-биле социалисттик ча-руу керезин чарып ал-ган. Продукцияны дутурушкан график булгаар ууктеалишкни чок болгаш четче-биле бо-рин, дорт харылзаалыг буту-ругачеги керезини база адырларын стандартынын негеделеринге бурун дугжу-тур кылыгларын чорударын хандыарын керезини киржи-чи буруу болуна хулаанын алган. Кезектерини, белдире-рини, агрегаттарын завод шипини база куруенин ат-тестациязын айтырыгларын, чаа кылыгларын шиптеди-алырынга чогалдыкы дуу-ламчы кергузери кады шип-тирларын баш уур коргон. Ол буту чурдур бутуругачеги ажалдарын белдирини, ажалдын шынарын экижеле-ринин болунар арганын боор.

Сот уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Сот уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Чочай Савельева Конгар-оол — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Халак Хертековна Чым — «Мурнакчы» сохотун колхоз-чуу.

БЕЛОРУССИЯ

Белоруссиянын ажал-агыл-лары 40 миллион тонна ажал органиктиг кемичиделерин шедерде токкен. Ол болза чаксы тарыгача чедир тогер деп планазынын уштун ийе кезе болуп турар. Чазын ча-рар таралар тарып гектар чор бурууге 12 тонна ком-постуларын ол токкен.

Минералдыг туитар-биле ка-ды органиктиг кемичиделерин шедерде токкен. Ол болза чаксы тарыгача чедир тогер деп планазынын уштун ийе кезе болуп турар. Чазын ча-рар таралар тарып гектар чор бурууге 12 тонна ком-постуларын ол токкен.

Минералдыг туитар-биле ка-ды органиктиг кемичиделерин шедерде токкен. Ол болза чаксы тарыгача чедир тогер деп планазынын уштун ийе кезе болуп турар. Чазын ча-рар таралар тарып гектар чор бурууге 12 тонна ком-постуларын ол токкен.

МОЛДАВИЯ

«Молдова-фильм» студия-нын тирттырганы документал-дыг долу кемчелдиг чаа кино-ну «Белир уеде орук» деп ычар алаан. СЭКП-нин аграр политиказын чорударына рес-публикаын партия организа-циязын дугулазын ол кинола коргузуп турар. Мол-да ССР-нин болгаш Молда-виянын Компартиязынын 50 чыл оонун байырлаганын СЭКП ТК-нын Чингине сек-ретары эи Л. И. Брежнев ол дугулазын белин-биле уне-лээн. Кода ажал-агыл буту-ругачеги буту-ле адырла-рында ажал-агыл аразынын кооперациязын түнелде-рини, амы колдонни амыла-ралында социал-экономиктиг чаартылгаларын кинокомче-талестер тодаргай коргускен.

Рейжесер П. Унгурунуун тургускан киноз Молдавия-нын кода ажал-агылды чаа чорудулгалар дугайында кино серия-зын уламчылар турар. Кода ажал-агылды чорудуезини он чылдын түнелни инити-житкен фильмин «Мунула кода ажал-агыл бутуругаче-рини тус-тус адырларын чаартылгалар дугайында кино-ларын база үндүргүлээн.

УКРАИНА

«Свердловград» катти-жымшкын «Кызыл партия-ны» шухтазына Социали-сттик Күш-ажылдын Маалы-ри, СЭКП-нин XXV съездинин делегаты В. Г. Муренконун бригаданын дагыжлары, хо-мур-дагы арылган казар че-ре рекорду түнелди чедип алган. Олар ам чыгыс ка-зымшкын черинде чокута че-ди мун тоны ажалы хомер-дагы ундурлар турар, ол бол-за буту шухталын хуле ооалдазын барык-ба бу-дун чартык катан ажал турар болгаш Дюбасета эи дээр-тунел. Ажалдын длоошкы-нин болгаш тура-сорукут ажалдын түнелди ычыл-дыр.

Иварын эгелде бир ка-зымшкын черинде антир-титин кураанын ажалдыр ал-парганда, В. Г. Муренконун бригаданын хомер-даш казар болгашын херекселер-биле дээр-тунел казымшкын че-ринче шилчээн.

Хөй уругларлыг илерни „Иениң алдары“ орден болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаңнаар дугайында
Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун
Чарлыы

СЭР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун өмүзүзүлден шаңнаалар болза:

БАЯ-ТАЯГА РАЙОНДАН

Тос уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Сот уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Чочай Савельева Конгар-оол — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Халак Хертековна Чым — «Мурнакчы» сохотун колхоз-чуу.

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Белек Иргитовна Аранта — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Өнер Картаганов Херте — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Белек Иргитовна Аранта — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Өнер Картаганов Херте — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

КАА-ХЕМ РАЙОНДАН

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

ӨВҮР РАЙОНДАН

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

БИН-ХЕМ РАЙОНДАН

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Будер Бугажикова Дудук

Чези уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Ады уругу божааш, кижизиктен нелини «ИЕНИН АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Коняевна Ламажик — «Бай-Тал» сохотун ажал-чыны.

Даштыкыда

Боттук эргелерни хандылары дээш

ЖЕНЕВА. (СЭТА). КНО-нун кижини эргелерини талазы-биле комиссиязын ында эр-тин турар 32-ти сессиязын киржикчилери экономиктиг, социалдыг болгаш културтуг эргелерин херек кырында хандылары дээр-ге, делегей тайбын болгаш айыл чок чорукту быжылга-ры, дүжүрүлүг чорукту ча-вырдылары-биле болгаш ко-лонализми база неокониз-ми узуткаары-биле узун-дес холбоош болуп турарын демделген. Кижилерини э-кономиктиг, социалдыг болгаш културтуг эргелерин күрү-челерин хулаан коорунун та-лазы-биле узут болгаш Евро-пага айыл чок чорук болгаш кады ажалдыг талазы-биле Човула хурады түнел шиптири ол болган.

Бүгү-ле күрүчелерини к-жилерини экономиктиг, со-циал болгаш културтуг эр-гелерин хулаан коорунун та-лазы-биле узут болгаш Евро-пага айыл чок чорук болгаш кады ажалдыг талазы-биле Човула хурады түнел шиптири ол болган.

Совет төлөөлери баштын

Чурттар болгаш диптерде

Ай бүрүзүнүн төнүзүнде панаанын субботаже дүне-диэ Тель-Авивтин чурттак-чылары сап министерство-нун бажынын топтап коруп турар. Бир өсөс дун ортузун-да өсөс солгалар чырып турар болза, таларык чок чурдур-рин ман о апар. Ында эконо-мик талазы-биле тускай ко-митет хурадал турар, чазак алаа израиль фунтувун ай бу-рузунде болуп девальвация-зын дугайында айтырыгын шиптирлер эргени берген. Баштайгы эргекс чугула де-ретелд бараанынын өртөөн улгатыр дугайында база ол ыштак коммунал ачы-дуза чедирген дээш, хоорай тран-спортунга чоразы дээш тө-лөврин улгатыр дугайында шиптирлерини база алаа хулаан ап турар.

Сап министрство Изра-иль болуп кижилерини амырал дениеленин улам басыраарын өндөөс. Ынчал-за-да экономика талазы-биле элээн шыгыны айтырыглар алаа өсөс, харын Израильдин кол-кол куруне ажалдыкы-лары Вашингтонга барганд шиптирлеттерин. Премьер Рабиндан, даштыкы херектер министр Алаонун азы кам-галал министери Пересин АИШ-ка чоразы-биле хол-боштур Израильдин болуп кижилерини чир аш-чечин кызырчы, чүгө дээрбе Ва-шингтонге барынын кол со-рулгазы боо-чепсектин чаа-чаа

Унелеп четпес салышкын

Париж. (СЭТА). Совет Эвелелин Коммунист пар-тиязын ам болуп деп турар XXV съезди — ол дээрбе буту делегей тайбын дээш, импе-риализмдин таралында узут-тарын астырар дээш, кижини тө-лөгетини социалист келер уези дээш демселге чаа узут болгаш — деп, Коста-Рика-нын Улусун аватар партия-зын. ТК-зын Чингине ора-лакчы Эдуардо Мора Вальерде ме-делгээ.

Бүгү делегей ресолокут тургудага СЭКП-нин кижирин турар салышкын унелеп чет-тимес. СЭКП-нин бажыг ту-руштуг, саргы-сетки каттыш-тырлыгы болгаш проле-тария интернационализмин белин бузуу, а ол ышкын пра-ктикага хынатканын, чевенин алызын баш узут көөр чоруу Латин Америкаын улустарын демиселге чугула илг бериникин болуп турар деп, Э. Мора Вальерде онзалал демделгээ.

Эрткен чыл эрте-бурун Эфиопиянын улусунга узутун дурбас болган. Эрткен уенин аар-берге артышкынында узут демиселдин түнелде демократтыг хулауду элээн орукка чамак чедикши-нер чедип алаанын, даштыкы болгаш саргы-сетки узут-туп-терини куруенин кылдыр ха-вырган: аграр-чере реформаз чедикширин боталдырып ту-рар. Чоокта чаа калдык-даа дараал-мочулаады хоругдаан болгаш хамаатмаларын ажал-даар эргезин магалылаан хо-йлууну хулаан алган. Эфиопияга бир-ле дугаарында 8 шактыг ажал хулаан доктаткан, ажал төлөврини минимумун бол-гаш чыл санын төлөвирг шөлөзүн бээрин дүрүмчүткен.

ЧУРУКТА: чере реформаз-нын түнелде бүгү черин тараачынарга хулаудан бер-ген. Бо кулак чанынга ээл, чаа чугула дугайын шөлөз чугаалажы болуп, (СЭТА-нын фотохрониказы).

Сионисти харлаачыларын чаа-хөө төмөндө-биле «эгер-тимес» аргалары төнгөн. Ба-рымы чуктуу дууза-ба чегей-төөн. Израильдин чыгыр-чык болуктери баштайгы таа-рымча чок болушкунулар уе-зинде — 1973 чылдын октя-брыда болган даян уезинде кончук берге байдалга таа-рышкан. Дайын чорудуула-нын уезинде Израильдин эге-жок когаран чүдүлери катан тургузарында дык хой чыры-галар түнгөн. Израильдин экономиказы хоуларан эгелээн. Соолук элээн кал сан-чу-рагаларын ап көргө мындаг. 1976-77 сан-хөө чылда божеттин дефиници 3,5 мил-лиард доллар кылдыр план-натканын. Төлөвир балансы-зын дефиници 4 миллиард доллар ашкан. Даштыкы ак-ша-хоронги-биле өрөс 8 мил-лиард доллар четкен, ону изра-иль өг-буле бүрүзүнө оозарга, 10 чыл доллар болуп турар.

Израильдин чыгырчык бо-луктери илгич берге байдал-дарын уштунун унелирин ар-галын ажалды чоппарын эр-ле-ажытарга халлаарын кы-күсөт-биле, даштыкыла чаа-чаа чыгырчык алырын кы-күсөт-биле тывары ордды-жып турар.

ФКП-ниң съездизи доозулган

Париж. (СЭТА). Парижтин чамалда Сент-Уэнге Франция-нын Коммунист партия-зын XXII съездизи ажалын дооскан. «Коммунист Францияга чук кул турары» деп ФКП ТК-нын документини төлө-вилеини база партиянын Чин-гине секретары Ж. Маршенин съездизи кылган ФКП ТК-нын икелкин съездизини кир-жикчилери чыгыс-оп-сеткила биле чугула деп көргөн. Пар-тиянын уадутур органынын соцпаан болгаш ФКП-ниң ке-жигеринин санын 500 му-дан 680 муң киж чедир коу-лар дугайында буту ар, ке-рээжен французтарга XXII съездизини кылгырын хулаан алган.

ФКП-ниң Чингине секретары Ж. Маршенин съездизи түнел сөс чугаалаан. «Француз коммунисттерини шуугатканга СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүрү, СЭКП ТК-нын секретары А. П. Кир-пенкога баштаган СЭКП-ниң

Нью-Йорк. (СЭТА). Ко-мор ортудуктарда — Франца-нын Индия океада муруула-ны элел черлеринде байла-ды дугайында айтырыгын чугаалажы көөрү-биле кирген. Комор ку-руенин хамаарылдыс чоруун, тускай догуназынын, чаа-гыс уези болгаш девальвация-нын чеге-бурун турарын к-жигерини таварыштырып болуу деп калдык-даа төлө-вирини дээш чугаалажы чеге-бурун турар. Резолюция төлөвир дээш Айыл чок чорук чевуеленин II кежигүрү, он иштинде СССР база балылаан. АКШ,

Англия болгаш Италия да-ла-галлаан. Ынчал-за-да Айыл чок чорук чевуеленин доктаткан ке-жигүрү — Франция узур бады-лазынын түнелде резолю-ция төлөвир хулаан алган. Совет Эвелели болуп даш-тыкы политиказын принцип-терин быжылгаалаанын, Ко-мор ортудуктары тускай до-гуназын хамаарылдыс куру-не кылдыр хулаан коргон болгаш ол чурт-беле дипломаттыг ха-рылаарын тугускай деп, СССР-нин төлөөлери Я. А. Малик хурада меделгээ.

Чугула шиптирлер

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын парламентаризмин элечегат сессиязы доозулган. Реали-стик идигеттерин ууладжы-кирини болдурбасы-биле эр-кен чылдын тайынында чазак черини ап чоруткан шип-тирлер кемчелерини түнел-динде чурткы политиктиг ба-далдын чогучуларын апарган уезинде ол сессия бооп эрткен. Фре-тир-биле холбошкан хулаалелерини бутулар хеле-чиктеп ажалдарынын, тала-зы-биле ортаакы чус чылдын боор туруп келген бажыг ча-чыды куш чок болдурган хоойлуун парламент хулаан алган. Ичтанган ол хоойлу келээ ажал-агылдын хой ми-лион ажалчынын болгаш

өлүм комитет Израильде тур-густуган, он составыга чурттуу политиктиг болгаш хой-ини ажалдыкчылар кирген. Олар Палестинаын араб уадузун эргелерин ху-лаан көөрү дээш, он төлө-лөкчилер-биле буту денил-дерге чугаалажыкчылар кылдыр дээш туржуп тур-лар. Ол чорук угаан-сарыл-ды болурунга бутулар узут болгаш болган. Ол бутулар бажын израиль коммунисттерини салдыр-биле кылдын-ган, олар чорудууны эи эге-зинде көр-дө: «Империализм-биле кады араб улаустарга узур өсөс, харын араб ула-устар-биле кады империализмге узур» деп дозун-биле туржуп келгендер.

Чоокта Чоон чүкте кри-сти мыла чурттан турар буту улаустарын эрге-ажыктарын, оларын тайбын болгаш айыл чок байдалга чурттар эрге-рини барылаалан турган, ин-тип-биле таварыштыр дээс көөрүчү эргекс чугулазын Израильде база билип турар апарган. Чоону Израильдин чыгырчык болуктерини киргенин берге байдалдарын-ла узутурун азыр чүкө Чоокта Чоон чүкте буту бай-далды Израильдин дүжүрүл-дүнү аргалык-биле, араб чурт-тар-биле зарылдазын поли-тика талазы-биле буту тавалыг таварыштыр ол тургустурун алганы-биле болгаш.

Ю. ТЫСОВСКИЙ. (СЭТА).

Аныяк киж и бүрүзүңгө-ортумак эртем

ӨӨРЕДИЛГЕНИН ШЫНАРЫ ДЭЭШ

Тээлиде, аныяктарың кечээки школаң (директору Т. С. Намчыл) ажилын мурунку чылдардан алаң экижиптен. Эртең өөредилге чымында школаң башкылары 52 аныяктар, онтуу классты 35 киж и дозуп уңген. Школань башкылары комсомолчуларьң болгаш аныяктарьң ортууңа «Аныяк киж и бүрүзүңгө-ортумак эртем» деп кыйгырың уңжур-уңжыңың дугайында тайылыбырн чорудуп турарлар. Кечээки школаң дирекциясы өөренип турар аныяктарьң ажилдап турар алаң организациа болгаш ажил-агыйларьң удурутучулары биле дугурулганы кылган алган. Бо өөредилге чымынъң эгезинде Тээлинъң кечээки школазынъа, оң суурларда салбырлары-биле кады 350 аныяктар өөренип кирген. Тускай эртемниң башкы кадрлар-биле школа колдуунда хандырыңган. Школань дирекциясы ажилын чүтгө өөредилге-биле кызыгаарлавың, өөренип турар аныяктарьң ортууңа янзы-бүрү темаларга лекция-беседаларьң помчуп, темалың дыштаньга кечээкилерин болгаш диспуттарьң организастап эрттирип келген. Бирги чартык чыда школа 97 хуу өөредилгени болган. 105 комсомолчулар багай демдек чок өөргешенер.

Аныяктарьң кечээки школазынъа ажилында улуз четкестерин барың чоқта чаа болган СЭКП райкомунун бюрозунга ол школань директору Т. С. Намчылын илеткелди даянап чугаалашкан, айткан. Өөредилгени баштайгы чартык чымында өөреникчилерин сапы чыл эгезинде турганын 36 киж и кызырмалган. Амгы уеде 314 өөреникчи 22 класстарда хаара туттуңган. Чартык чылда өөредилгени шынары чүтгө 27 хуу болган. Школань дирек-

циясы болгаш башкылары өөредилгенин шынарын экижидер, дыннактыларга бижы билгилерин бээр дэеш четпес ажилдап турарын үстүндө фактылар көргүзүп турар. Өөреникчилеринъң кичээл үзөр чоруп хой. Чамдык кечээлерде кашла кижилерге кичээлдер эртип турарың фактылары бар. Кечээки школань Бай-Талда, Кара-Халде, «Тээли» совхозтун Найрал суурунга болгаш төп салбырынга кичээлдер үстүп келген. Өөредилге аныяктарьң долу хаара тузар талазы-биле ол черлерде кечээки школань башкылары организастыг ажилдарын дык четпес чорудуп турар. Өөредилгени кагган аныяктарьң дедир школаже хаара тударыңче кичээлге салбайн келген. Чамдык аныяктар ажилдап турар алаң организациа черлеринъң удурутучулары аныяктарьң өөредилге чедип алырыңче кичээлге салбайн турар. Кечээки школага өөренип-биле өөредилге эгезинде бүрүткеткен районун харылаа бедиринден 3, киж и эмнелгезинден 4 киж и өөренимиз. Чамдык ажил-агыйларьң удурутучулары болгаш комсомол комитеттери кечээки школада өөренип турар аныяктарьң байланын хайгаарар, сонуурган көрбейн, школань дирекциясы биле харылашпайн турар.

Кечээки школада өөренип турар аныяк киж и бүрүзүңгө ортумак ажил-агый, алаң организациа черлеринде дагыныңчы комсомолчулар болгаш комсомолчуларга бижыгаар, өөренип турарларга чигелдерлерин кылгыр, өөредилгенин шынарын экижидер дэеш бүтүлгө хемчеглерин алыры чуттула. Бо талазы-биле доктаалды СЭКП райкомунун бюроз улузуп алган. Алаа дүштүр чамдык ажилдар кылдынып эгезлээн.

Б. БАРЕА.

СЦЕНАДА БОТ-ТЫВЫНГЫР АРТИСТЕР

ЧУРУНКА: Кызылдың пассажирлер автобүдүрүлгезинде уран чүүл белгүмүнүң идеякелгил киржинчилери (солгай талдан) Надежда Олейникова, Галина Фомина, Тамара Медведева, уделгеде балыст Евгений Дачко. Бо бот-тывынгыр артистер

республиканың уран чүүл көрүлдезинге кирип дэеш чаа программалыг концертте белеткээрине идеякелгил кирип турарлар.

О. ОХЕМЧИКТИН ФОТОЗУ.

Парлаттынмаан чагааның изи-биле

Малчыннар шынызыткан

Эртен чылдың төңүзүндө редакцияга Эрзин районунъң Ленин атыг колхозундан чагаа келген. Райпдан бистин колхозтун хойжуларыңа бижыгаарган автолавкага чолаачы-ам Б. Дуктүг-оол сөөлү уеде ырак, чок тургаларда малчыннарже шоолуг сагың сал-бастаган. Ийи-чангыс келерде барааны ховар. Байың чадгы-лары, хомуг кулаа бажың ховар барааның районунъң оскө ажил-айлыбырнъң малчыннарыңа аппарин салыптар деп мида хомулуп бижээн.

Райпо баштар чериниң даргазы А. Шириниң түс чагаага хамаарыштыр редакцияга дыңатканы:

Райпонуң садыг кылдың шү-гүмчүлөдиг чагааның ийи-биле кызылдан кылган. Колхозтун хойжу бригаданың кечкиңиери автолавкага чолаачы-салыкымың Биче-оол Дуктүг-оолдун кызымак ажилдап турарын мактаан.

1975 чылдың дүргүзүндө райпога чангыс катан хомуг кулаа эгезиң салың келген. Ол бригаданың чамдык кечкиңиери оңу база алган. Райптускомунъң айтмышкыниң бугулар хевир-терин бүдүрүлгениң муракчыларыңа салып турар. Эртен чылда келген хевиртерден ол бригаданың муракчылары база алган.

Ленин атыг колхозтун малчыннарыңа автолавка айда ийи-үш удаа берип турар.

Ажылдап эгелээн

Эртен чылдың төңүзүндө Улуг-Хем районунъң Хайыракан суурдан редакцияга чагаа келген. Суурун чунар-бажыңың сөөлү ийи чылда үрелип, орта ажилдавың келген ажилыңа чоңга таарымча чок деп кылда бижээн.

«Улуг-Хем» совхозта ажил-

чин комитетиниң даргазы А. Дагбалдайын редакцияга бижээни:

Чунар-бажыңың насос мотору үрелтсеп ажилдавың турган. Чаа мотору тыпкан, бо чылдың эгезинден бээр чунар-бажың ажилдап эгелээн.

Бадыткаттынган

Эртен чылдың төңүзүндө Өвүр районунъң Торгалыг суурдан редакцияга чагаа келген. Суурда холушак барааның магазиниңе салыкылар Роза Осур-оол, Полина Кертик-оол олар ажилдап чартык чыл апкан. Олар бо аразында садыгакчыларьң негелдизине дүштүр ажилдавың келген.

Салгы ишти үргүлү хирит, барааныңың эмге-сөксө чок, хары-лаа шала кырында беш чыккылар. Салгыкылар кол-

дуунда-ла барааныңың өрткөүшүн, размериң билбес болуп деп мида бижээн.

Райпо баштар чериниң даргазы О. Кара-Монгуштун түс чагаага хамаарыштыр редакцияга дыңатканы:

Чагаада бижиттиген чүүлдер колдуунда бадыткаттынган. Хыналдавың түрөлгөсө салыкылар Р. Осур-оол, П. Кертик-оол оларьң бо чылдың ийи-үш удаа ажилдап хостазы.

СОНУУРГАКТАРГА

КУНДУСТАР—ДАШЧЫЛАР

Костроманың аңымыр ажилдакчылары сарыг кундустарың амыдыралын бир чыл иштинде хайтааран келгениң дугайында боттарыңың отчулуга тырттырган солун чуруктарың эккен дугаалаңнар.

Кундустар—бызачылар деп чүе бүтүлгөсө билиңиң болгай. Олар сгенден, чыштан боттарынга таарымчалыг «бажыңнары» тузуп алырлар. Костроманың аңымыр инспекциясының ажилдакчылары Б. Мисников, В. Матвеев кундустар даштан база бажыңны тузуп алыр деп чүеңи бадыт-калар. Точка деп дүргө аңымыр хемиян уундан олар сарыг кундустарың даштан кылган «бажыңнары» тыпкан, чурукка тырттырып алганыр. Долган-дыр арга-арыг турала-да, ол арга амытаныр чүе боттарыңың «ажың чүрттаар оран-

савазын даштан кыла бергенер? Олар сайың болгаш дагың-даа беш килограмм чедир даштарын дамылап тургас, аразында сут безин өтпөс кылдыр көчүрү шевирин чүрттаар черлерин туткулал алган болганыр.

Кундустар бызачы мергезилин дашчы кылдыр солаан чылдагызын аңымыр талазы-биле тускай эртемниң кижилер мынчалар тайылабырлар турарлар: Точка хемиян агым дүргөс, ыңчанаш оң чымчак дой довураактың эриктериң чазын сүт дамыг берген болгаш улуз чашкың чаал турар берген уедеде чүш шаш бамы баар. Каш чылдар бурунгаар майлаа эстүрери-биле экелген кундустар чыштан тузуп кылган алырга, сүт алгаш баар болган, мынчалаш даштан тузуп тударын шипитиполон алганыр. (СЭТА-ның корр.).

Беш километрге хаанка маңаары

ИНСБРУК. Беш километрге хаанка маңаарыңа Финляндияның спортчузу Хелена Такала бирги черин ал, алдың медалыга төлөтүп болган. Бо хаанка 23 харыг, салыкы.

Мөңгүн медалың СССР-ниң төлөөзи Раиса Сметанина алган. 1974 чылда эстафетага де-

Татьяна Аверина—олимпиаданың чемпиону

Делегейиң рекордсмени 25 харыг, Горький курттуг студент, делегейиң ийи рекорду-нуң эдилекчизи Татьяна Аверина 1000 метрге конькиге дүргө маңаарыңа азын медалың чазлап алган. АКШ-тың төлөөзери Лиза Поулос мөңгүн медалың алган.

(СЭТА).

ОЛИМПИАДА ЧАГААЛАРДАН ОДУРУГЛАР

Чөөн-Хемчик районунъң Найм ортумак школазында чаа спорт залы ажылдап керең. Оңу ажилдарыңа турсааткан маргалдаа аңаа болган.

Ш. МОНГУШ.

Биатонист Николай Круглов

Конькиге маңаар Татьяна Аверина

Хаакчы Николай Бажуков

Хаакчы Сергей Савельев

Бай-Тайгалын Тээли биле Шуй ортумак школазының өөреникчилери волейбол, баскетбол эи хуурунъң ужура-жылавын эрттирген. Тээли школазынъң командасы бирги черин алган.

В. ЧАПЧЫН.

Мөңгүн-Тайга районунъң Могол-Бурен суурунун кудумчу коммундаарың аразында жылы хоккей маргалдаасы болган. Орта Гогарин аттыг кудумчунъң төлөөзери шыла-раа.

Э. ХОМУШКУ.

Эрзин суураа районунъң башкыларың аразында шидыра маргалдаасы болган. Эрзин ортумак школазының бажыңы Идая Сюрюн бирги черин алган, республика маргалда-зынга киржир эргени алган.

Б. ОНДАР.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 10-ДА	
8.00—11.00—XII Кышкы олимпиада оюннарында. Фигурулут чутулгазың. Спортчу ташылар.	14.50—Киножурнал.
9.50—«Сөөлүгү даш беринши», Телефильм.	15.00—XII Кышкы олимпиада оюннарында. Өңүт.
10.35—«Салгың салыр чүе-сөксө ола». Документалдыг фильм.	17.30—«Уе». Информастыг программа.
11.00—Медээлер.	18.00—Урулгарга мультфильм-нер.
11.10—«Орленок» телестудияның аныяк корреспонденттарыңың СССР-ниң Эртемнер академиясының корреспондент-кежигүнү Н. Н. Моссева-сына ужуражыгызы. Өңүт.	18.25—Телемдээлер.
11.55—«Калың-бжыгынъң делегей». Эртем-негептер-делгелгил өңүт фильм.	18.35—«Люба» Деттрасалыг бригаданың Документалдыг фильм.
12.10—«Уаустун уран чогаадыгызы». Өңүт теле-тайыдырал.	19.00—«Хирург Аскыр-дагаа». 19.15—«Азияның төвүнде». Дамчылыгы. 19.55—Чаралдар.
12.55—«СЭКП-ниң XXV съездиндеги утуктуру». Чүрттүг хөмүр-даш үлөтүрүңүң муракчыларында. Дамчылыгыны СССР-ниң хөмүр-даш үлөтүрүңүң министр Б. Ф. Фертенко эртин-тер.	20.00—Медээлер.
13.40—«Строгофар». Уран-чөс өңүт хой сериялыг телефильминиң баштайгы	20.15—«Вадимың аргы-кезип». Өңүт документалдыг фильм.

АГААР

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чабас. Барың чүк утганымыңың хаттын дүргөни секундда 3—7 метр чедер. Агаарың температуразы дагайг черлерге 3—8, өске арктиканыңга 10—15 градус соор.

Кызыла адир булуттаар, чабас. Барың чүк утганымыңың хаттын дүргөни секундда 3—7 метр чедер. Агаарың температуразы 11—13 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 10-ДА	
«НАЙРАЛ»: «Марияга алмаздары». 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.45 шактарда.	«ПИОНЕР»: «Шортаның чарлы-биле» 9.40, 11.00, Кинолуб: «Эвиржигештер» 15.20, «От бурган далай» (2 сериялыг) 12.20, 17.30, 20.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Чашкы шаанын соонда чүс хун» 15.00, «Дурун кым-даа күзөвөн» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.	«ВОСТОК»: «Проща тажик» 15.00, «Максим Перелешин» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцияның АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Шетинки-Кравченко кудумчузу бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакториң 2-24-63, редакториң ораакчыларыңың 2-35-24, 2-31-75, пропаганда кылдыңиң 2-31-75, харысалагың секретарьниң 2-23-54, партияж амыдырал кылдыңиң 2-37-13, культура кылдыңиң 2-23-54, көдөз ажил-агый кылдыңиң 2-21-47, улетпур кылдыңиң 2-22-64, чагаа кылдыңиң 2-41-27, информация база совет тургузуу кылдыңиң 2-20-60, корректорларың 2-27-41, бухгалтерияң 2-50-22, солун келбейн барганда 2-32-75 телефоне доглар.

Тираж 16844 ЧАГЫҢ № 73. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР